

گفت‌وگو

«شرق» در گفت‌وگو با حسین مرعشی، ریشه‌ها و راه‌حل بحران‌های جاری کشور را واکاوی می‌کند

از رکود تورمی تا فرسایش اعتماد

عبدالرحمن فتح‌اللهی: در بازخوانی دقیق‌تر بحران کنونی اقتصادی و معیشتی، نمی‌توان از کنار مفهوم «بی‌دولتی» به‌سادگی عبور کرد. هرچند برخی مقامات دولتی، ازجمله جعفر قائم‌پناه، معاون اجرایی رئیس‌جمهور و فاطمه مهاجرانی، سخنگوی دولت، بر عذرخواهی از مردم و نیز به رسمیت شناختن صدای اعتراضات و منتقدان تأکید می‌کنند، اما این ادبیات، در غیاب کنش مؤثر حکمرانی، خود به بخشی از مسئله تبدیل شده است. شنیدن صداهای و اذعان به نارضایتی‌ها، زمانی معنا پیدا می‌کند که به تصمیم، اقدام و مسئولیت‌پذیری منجر شود؛ در غیر این صورت، صرفا کارکردی تسکینی و موقتی خواهد داشت، حتی به نظر نمی‌رسد تغییر رئیس بانک مرکزی هم دوا ی درد باشد؛ چراکه تفاوت وضعیت امروز با دوره‌های پیشین صرفا در شدت بحران‌های اقتصادی خلاصه نمی‌شود، بلکه در غیبت نشانه‌های روشن از حضور فعال دولت در میدان تصمیم‌سازی است. افزایش قیمت‌ها، رکود تورمی و فشار بر معیشت مردم، در گذشته نیز سابقه داشته، اما همواره نوعی «دولتِ در حال اقدام»، ولو به شکل ظاهری قابل مشاهده بود؛ حتی اگر آن اقدامات صورتی ناکارآمد یا پرهزینه تلقی می‌شدند. امروز، آنچه بیش از هر چیز به چشم می‌آید، فقدان ابتکار، تعلیق تصمیمات کلان و واگذاری عملی میدان به روندهای فرساینده است؛ وضعیتی که می‌توان از آن با عنوان بی‌دولتی یاد کرد. بی‌دولتی لزوماً به معنای فقدان ساختار یا نهاد نیست، بلکه ناظر بر غیبت اراده اجرایی و ناتوانی در تبدیل قدرت رسمی به سیاست مؤثر است. ادامه این وضعیت، خطر انتقال بحران از حوزه اقتصاد به سطوح عمیق‌تر اجتماعی را در پی دارد. هشدار اصلی این است که ادبیات هم‌دلانه بدون اقدام، نهایتاً راه‌حل نیست، بلکه می‌تواند شکاف میان جامعه و دولت را عمیق‌تر کند. بازگشت دولت به نقش فعال خود، از مسیر تصمیمات شفاف، سخت و مسئولانه، تنها راه مبار این روند و جلوگیری از تشدید بحران است. برای بررسی دقیق‌تر ریشه‌های شکل‌گیری بحران‌ها و ابربحران‌های فعلی در کشور و همچنین واکاوی راه‌های عبور از این وضعیت، به گفت‌وگویی با حسین مرعشی نشسته‌ایم تا از منظر دبیرکل حزب کارگزاران سازندگی، ابعاد مختلف این شرایط و راهکارهای پیش‌رو مورد بررسی قرار گیرد.

●●●

جناب مرعشی، حال‌وهوای این روزهای اقتصاد و معیشت با هیچ تفسیر سیاسی-اجتماعی قابل تحلیل و تفسیر نیست. هرچند در دولت‌های قبلی نیز شاهد صعود قیمت ارز و سکه بودیم، اما به واسطه انتقادات، دولت‌ها در عمل دست‌کم اقداماتی انجام می‌دادند و تصمیماتی می‌گرفتند؛ فارغ از اینکه آن اقدامات چه تأثیری بر قیمت‌ها داشته باشد. اما آنچه در دولت چهاردهم می‌گذرد، با هیچ قرارتی قابل تحلیل و تفسیر نیست و عملاً کار به جایی رسیده که برخی واژه «بی‌دولتی» را برای آنچه در این مدت روی داده است، به کار می‌برند.

من با به کار بردن واژه «بی‌دولتی» موافق نیستم. به نظر من، بیش از آنکه ما با بی‌دولتی مواجه باشیم، با «بی‌تصمیمی» مواجه هستیم.

به نظر من این بازی با کلمات است. به هر حال شرایط کنونی به نحوی است که موضوع بی‌تصمیمی یا بی‌دولتی تفاوتی در فهم ابربحران فعلی ندارد.

بله، قطعاً وضعیت خوب نیست، اما با توجه به شرایط بسیار سختی که ایران در آن قرار دارد، باید موضوع را در چارچوب بی‌تصمیمی تحلیل کرد.

بی‌تصمیمی به چه معناست؟

در این مدت، متأسفانه ایران هم در سطح منطقه‌ای و هم در سطح بین‌المللی فرصت‌های زیادی را از دست داده است. نتیجه آن نیز وضعیت امروز کشور است. همان‌طور که می‌بینید، اقتصاد ما تحت فشار سنگینی قرار دارد.

اینجاست که دوباره به مسئله بی‌تصمیمی یا بی‌دولتی بازمی‌گردیم جناب مرعشی، ما همین مسائل فرسوزی در حوزه سیاست خارجی و حتی تجربه جنگ را نیز در تابستان ۱۴۰۴ داشتیم. اما آنچه در پاییز و زمستان ۱۴۰۴ می‌گذرد، کاملاً متفاوت است. هیچ منطق قابل قبولی برای این میزان از ابربحران وجود ندارد. به هر حال، بن‌بست دیپلماتیک مسئله جدیدی نبوده است. تحریم‌ها و بازگشت قطع‌نامه‌ها پس از فعال‌سازی مکانیسم ماشه نیز موضوع تازهای نیست. ضمن آنکه فعلاً مسئله جنگ هم به شکل جدی مطرح نیست؛ کمالاته اگر جنگ هم بود، ما آن را در همین تابستان تجربه کردیم. اما واقعا مسئله این روزها بی‌تصمیمی نیست، فرصت‌سوزی نیست، بلکه بی‌دولتی است.

این مشکلاتی که شما به آن اشاره می‌کنید، شیء یک به وجود نیامده است. مجموعه‌ای از مشکلات انباشته، رکود تورمی سنگین، تورم بالای ۵۵ درصد و شکل‌گیری رشد اقتصادی منفی را رقم زده است. همه اینها در شرایطی رخ می‌دهد که به نظر می‌رسد مقامات عالی‌رتبه کشور آمادگی تصمیم‌گیری‌های جدی را ندارند. به نظر می‌رسد آمادگی لازم برای اتخاذ تصمیمات مهم وجود ندارد. در حالی که ایران امروز به‌شدت نیازمند تصمیمات سخت، تعیین‌کننده و حیاتی است. سؤال اساسی این است که آیا اراده و عزم جدی برای ورود به چنین عرصه‌ای از تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی مهم و سرنوشت‌ساز برای ایران و ملت ایران وجود دارد یا خیر.

اجازه دهید سؤال خودتان را از خودتان ببرسم. به باور حضرت‌عالی، آیا اراده و عزم جدی برای ورود به چنین عرصه‌ای از تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی‌های مهم و حیاتی برای ایران و ملت ایران وجود دارد؟

من چندان خوش‌بین به تصمیم‌گیری‌های مناسب از سوی مسئولان مربوطه نیستم. **از بی‌تصمیمی به تصمیم سخت رسیدیم. منظور شما از تصمیم سخت چیست؟ و اساسا شما چه راه‌حلی برای برن رفتن از بحران امروز کشور پیشنهاد می‌کنید؟** راه‌حل‌های موجود چندان متنوع نیست. چند راه‌حل بیشتر پیش پای ما نیست؛ یا باید بپذیریم که شرایط بسیار خطیری بر کشور و مردم حاکم شده است و در نتیجه حتی یک شورایی تشکیل داده شود تا بتواند دولت را مدیریت کند و همچنین بتواند مجلس را در امر قانون‌گذاری هدایت کند و تصمیمات مهم را اتخاذ کند یا اینکه باید یک ترمیم جدی در کابینه و دولت دکتر پزیشکیان، به‌ویژه درباره وزرای مورد بحث و انتقاد صورت گیرد.

فکر می‌کنید ترمیم کابینه جواب بدهد.

بله می‌تواند بدهد....

اگر به ترمیم جدی در کابینه در مقام راه‌حل می‌نگرید، چه کسی باید جایگزین شود؟ مگر تغییر این وزرا یا رئیس بانک مرکزی می‌تواند بحران جاری را حل کند؟ مگر این افراد مؤثر بودند که تغییرشان مؤثر باشد؟ اگر راه‌حل شما را بپذیریم، شما چه کسانی را پیشنهاد می‌دهید؟

افرادی که حاضرند ابتکارگانه مسئولیت بپذیرند و حتی آبروی خود را نزد مردم گرو بگذارند. کسانی که خطر تبعات و شرایط کشور را بپذیرند و وارد عرصه تصمیم‌گیری شوند و کشور را از این وضعیت بی‌تصمیمی نجات دهند. همان‌طور که گفتم، ریشه تشدید این مشکلات، ناشی از بی‌تصمیمی و تصمیم‌نگرفتن است؛ تصمیم‌گیری واقعی.

از دستور گفت‌وگو تا مطالبه تصمیم‌های شجاعانه برای رهایی از فشار معیشت

معیشت؛ مطالبه‌ای که فوریت دارد

وحیده کریمی

است که امروز در سطح جامعه دیده می‌شود و دولت نسبت به تجمعات مسالمت‌آمیز که در قانون اساسی به رسمیت شناخته شده‌اند، تأکید دارد. از نگاه او، دولت بحران‌ها را نه تهدید، بلکه فرصتی برای ترمیم و تقویت بنیاد اجتماعی می‌داند. اما بازتاب اعتراض‌ها محدود به قوه مجریه نماند؛ در مجلس شورای اسلامی نیز مجموعه‌ای از اظهارنظرها نشان داد نمایندگان، دست‌کم در سطح گفتار، از وضعیت معیشتی مردم غافل نیستند. حمیدرضا حاجی‌بابایی، نایب‌رئیس مجلس، با اشاره به اینکه مردم ممکن است از مشکلات اقتصادی گلایه‌مند باشند، گفت دولت باید تصمیمات بزرگ و شجاعانه بگیرد. او تأکید کرد با افزایش‌های محدود حقوق، نمی‌توان مشکل معیشت را حل کرد و دولت باید امنیت غذایی مردم را تضمین کند. حاجی‌بابایی در عین حال از تصمیم مهم و قریب‌الوقوع مجلس خبر داد؛ تصمیمی که به گفته او، در چارچوب شرایط حساس کشور و منافع ملی خواهد شد.

نایب‌رئیس مجلس، هم‌زمان با اذعان به فشارهای اقتصادی، بر ضرورت تقویت دولت تأکید کرد و گفت تضعیف دولت در شرایط جنگی به صلاح کشور نیست. از نگاه او، اصلاح اشکالات باید با کم‌هزینه‌ترین روش انجام شود و میدان‌داری امروز، نیازمند صبر، عجلانیت و ایستادگی است. این موضع‌گیری، تلاشی است برای حفظ تعادل میان انتقاد از وضعیت اقتصادی و پرهیز از تشدید شکاف‌های سیاسی.

در سوی دیگر مجلس، صداهای انتقادی‌تری نیز شنیده شد. محمد صالح جوکار، رئیس کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور، با طرح پرسشی صریح گفت: چرا مردم باید برای ابتدایی‌ترین حقوق در صف‌های طولانی بایستند؟ او با اشاره به ثبت‌نام میلبونی برای خرید خودرو، آن را نتیجه سیاست‌گذاری نادرست، انحصار و نبود نظارت مؤثر دانست و تأکید کرد جوانان نباید ماه‌ها در انتظار وام ازدواج بمانند. در حالی که منابع بانکی در مسیرهای غیرشفاف هزینه می‌شود. جوکار فساد، رانت و سوءمدیریت مالی را از

عوامل اصلی تضعیف اعتماد عمومی دانست و پرسید چرا هزینه این سوءمدیریت‌ها باید از جیب مردم پرداخت شود؟ به گفته او، افزایش مداوم قیمت ارز، طلا و سکه، نه‌تنها معیشت، بلکه امنیت روانی جامعه را نیز هدف قرار داده است. جوکار تورم مزمن و کاهش قدرت خرید را حاصل آزمون‌وخطاهای مدیریتی و نبود برنامه منسجم اقتصادی دانست و تصریح کرد مطالبه مردم روشن است: پاسخ‌گویی سریع، شفاف و برخورد بدون اغماض با فساد.

محمد رضا محسنی‌ثانی، نماینده سبزوار نیز در تذکری شفاهی، نوسانات ارزی و آثار آن بر سفره مردم و کسب‌وکارها را از دغدغه‌های جدی جامعه دانست. او تأکید کرد مجلس در بررسی بودجه، با درک شرایط سخت معیشتی، کلیات لایحه پیشنهادی دولت را رد کرده و این اقدام را نشانه توجه نمایندگان به دغدغه‌های مردم خواند. محسنی‌ثانی، در عین حال از رئیس‌جمهور به دلیل پذیرش نظر کارشناسی مجلس و بازگرداندن لایحه برای اصلاح، قدردانی کرد. در ادامه این واکنش‌ها، احمد مرادی، نماینده بندرعباس، با انتقاد از افزایش نرخ مالیات و وضعیت آشفته بازار، از دولت خواست هرچه سریع‌تر ساماندهی بازار و کنترل افزایش ساستی قیمت کالا و ارز را در دستور کار قرار دهد. او رأی منفی مجلس به بودجه را ناشی از نادیده‌گرفتن حقوق کارکنان، بازنشستگان و اقشار تحت فشار دانست و بر لزوم شفافیت در لایحه بودجه تأکید کرد.

شاید صریح‌ترین جمع‌بندی را علی بابایی‌کارنامی، نماینده ساری ارائه داد؛ جایی که گفت اگر امروز کارگر، معلم، بازاری و کشاورز زیر فشار اقتصادی خرد شده‌اند، باید شفاف گفت هم دولت و هم مجلس مسئول هستند و زمان فراکنکی گذشته است. او با انتقاد از فاصله حقوق‌ها با تورم، تأکید کرد مردم پاسخ می‌خواهند؛ پاسخی درباره نتیجه تصمیم‌ها، درباره اینکه چرا قیمت‌ها جلو زده و حقوق‌ها عقب مانده است. مجموع این مواضع، تصویری چندلایه از واکنش حاکمیت به اعتراض‌های اقتصادی ارائه می‌دهد؛ از تأکید دولت بر گفت‌وگو و شنیدن صداهای هشدار نمایندگان درباره پیامدهای سوءمدیریت و ضرورت تصمیم‌های شجاعانه، آنچه مردم امروز می‌خواهند؛ پاسخی درباره صرفا شنیده‌شدن، بلکه دیدن نشانه‌های ملموس از تغییر است. اعتراض‌ها، بیش از هر چیز، بیانگر فشاری است که به مرز تحمل رسیده و حالا توپ در زمین دولت و مجلس است تا نشان دهند این بار گوش شنوا به اقدام مؤثر منتهی خواهد شد یا نه.

البته این درست است که در سیاست حرف اول را منافع ملی می‌زند، ولی این سؤال مطرح است که سیاست‌مداران ما در چه زمانی باید توجه کنند که در شطرنج بازی روسیه و آمریکا، به‌راحتی می‌توان ایران را فدا کرد؟ آیا یخکنی سیاسی ما به اندازه‌ای نرسیده تا موازنه‌ای متعادل بین جهان ایجاد کنیم؟ اینکه سیاست‌مدار یختازی مانند دکتر

طریف می‌گوید یکی از عوامل اساسی برهم‌خوردن برجام، کارشنکی روسیه بوده است، جدی گرفته نمی‌شود و حتی تذکر می‌گیرد که روابط ما و روسیه در سطح استراتژیک است و نباید این صحبت‌ها مستمسک شود و روابط ما را خراب کند. ایران برای روسیه بهای سنگینی پرداخت کرده است؛ جنگ روسیه و اوکراین تارتازای و اصطکاک بزرگی برای ایران ایجاد کرد، جامعه جهانی به‌ویژه اتحادیه اروپا از این بازی خطرناک تا توانستند ایران را مقصر دانستند. اجرای اسنپ‌بک در راستای تبتّه ایران در ماجرای اوکراین بود. ما به‌درستی می‌دانیم روسیه اول از هر چیزی همسایه ماست، دوم کشور قدرتمندی است و سوم ما سال‌های درازی است که با هم رابطه دوستانه داریم. تمام این موارد درست است، اما آیا یک توازن قوا یا برگشت به موازنه مثبت در سیاست خارج اکنون و در زمان حال لازم و ضروری نیست؟ موازنه مثبت در سیاست خارجی به معنی دادن امتیاز به قدرت‌های بزرگ نیست؛ پی‌گرفتن گفت‌مان و کنشی حسن خودشان این مکان‌های باشد کاری را که برایش آمده‌اند انجام می‌دهند؛ بنابراین اصل این موضوع را رد نمی‌کنم. سخنگوی دولت با بیان اینکه این استعفا از قبل ارائه شده اما مورد پذیرش قرار نگرفته بود، گفت: اکنون نیز از اینکه این استعفا مورد قبول قرار گرفته شده خبر ندارم. دولت بر استفاده از ظرفیت همه افراد تأکید دارد و با شناختی که از آقای سنایی دارم، اگر هم این استعفا مورد پذیرش قرار گیرد، پیس از خروج از دولت نیز به ما کمک خواهند کرد.

خبر

واکنش شمخانی به سخنان ترامپ: تهدیدها قبل از اجرا تعیین تکلیف می‌شوند

در دکتترین دفاعی ایران، برخی پاسخ‌ها پیش از آنکه تهدید به مرحله اجرا برسد، تعیین تکلیف می‌شوند. علی شمخانی، عضو شورای عالی دفاع، به تهدیدات ترامپ واکنش نشان داد و در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: در دکتترین دفاعی ایران، برخی پاسخ‌ها پیش از آنکه تهدید به مرحله اجرا برسد، تعیین تکلیف می‌شوند. توان موشکی و دفاعی ایران نه قابل مهار است و نه نیازمند اجازه. هر تجاوزی، پاسخ سخت، فوری و فراتر از تصور طراحانش خواهد داشت.

واکنش ولایتی به اظهارات ضادابرنی ترمپ:

ایران صنعت هسته‌ای و قدرت دفاعی را پیش خواهد برد

مشاور مقام معظم رهبری در امور بین‌الملل تأکید کرد: ایران یکی از کشورهای مقتدر و مستقل جهان است که بدون نیاز به کمک خارجی به پیشبرد صلح‌آمیز صنعت هسته‌ای و قدرت دفاعی مشروع خود ادامه خواهد داد. «علی‌اکبر ولایتی» در شبکه اجتماعی ایکس در واکنش به اظهارات اخیر ترامپ درباره جمهوری اسلامی ایران نوشت: یقیناً رئیس‌جمهور ایالات متحده می‌داند که جمهوری اسلامی ایران با پشتوانه یکی از طولانی‌ترین تمدن‌های بشری، اکنون با هدايت رهبري حکيم، شجاع و بزرگ و مردمی مؤمن و مصمم، یکی از کشورهای مقتدر و مستقل جهان است که بدون نیاز به هر نوع کمک خارجی به پیشبرد صلح‌آمیز صنعت هسته‌ای و قدرت دفاعی مشروع خود ادامه خواهد داد و همواره از صلح و ثبات در منطقه حمایت خواهد کرد. در جریان نشست خبری مشترک «دونالد ترامپ»، رئیس‌جمهور آمریکا و «بنیامین نتانیاها»، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی که در پالم‌بیچ فلوریدا برگزار شد، رئیس‌جمهور آمریکا درباره ایران بار دیگر از زبان تهدید استفاده کرد و مدعی شد: امیدوارم دوباره در حال بازسازی (هسته‌ای) نباشند، چون اگر باشند ما چاره‌ای جز این نداریم که خیلی سریع آن را نابود کنیم. او گفت: بنابراین، امیدوارم ایران در حال تلاش برای بازسازی نباشد. همان‌گونه که گزارش‌هایی خوانده‌ام مبنی بر اینکه آنان در حال ساخت تسلیحات و چیزهای دیگر هستند، اگر چنین اقدامی در جریان باشد، از سیاست‌هایی که پیش‌تر توسط ما نابود شده‌اند استفاده نمی‌کنند، بلکه احتمالاً از مکان‌های دیگری بهره می‌برند. ترامپ درباره فعالیت هسته‌ای ایران نیز گفت: شنیده‌ام که هنوز به [توانمندی] هسته‌ای دست نیافته‌اند، اما شاید این موضوع نیز شامل باشد. سایت‌ها نابود شده‌اند، اما آنها در حال بررسی سایت‌های دیگر هستند. این چیز است که شنیده‌ام، در حال جست‌وجو هستند، بنابراین زمان زیادی طول خواهد کشید. او در ادامه گفت: آنها دیگر به موقعیت قبلی خود باز نخواهند گشت، اما مکان‌های دیگری دارند که می‌توانند به آنجا بروند. اگر چنین کاری انجام دهند، متربک اشتباه بزرگی خواهند شد. هیچ دلیلی برای انجام این کار از سوی آنها وجود ندارد. رئیس‌جمهور آمریکا همچنین گفت: امیدوارم دوباره در حال بازسازی نباشند، چون اگر باشند، ما چاره‌ای جز این نداریم که خیلی سریع آن را نابود کنیم.

سخنگوی دولت از استعفا معاون سیاسی رئیس‌جمهور خبر داد سنايي از دولت رفتني شد؟

سخنگوی دولت با تأیید اصل ارائه استعفا ی مهدی سنایی، مشاور سیاسی رئیس‌جمهوری گفت: از اینکه استعفا مورد پذیرش قرار گرفته یا نه خبر ندارم. فاطمه مهاجرانی، سخنگوی دولت، در نشست خبری خود با اصحاب رسانه، درباره استعفا ی مهدی سنایی، مشاور سیاسی رئیس‌جمهوری بیان کرد: لزوماً وقتی افراد استعفا می‌دهند به معنای بالاکرفتن اختلافات نیست و ممکن است افراد با هم تفاوت نظر کارشناسی داشته باشند. افراد باید تا زمانی در جایی بمانند که حس خودشان این باشد کاری را که برایش آمده‌اند انجام می‌دهند؛ بنابراین اصل این موضوع را رد نمی‌کنم. سخنگوی دولت با بیان اینکه این استعفا از قبل ارائه شده اما مورد پذیرش قرار نگرفته بود، گفت: اکنون نیز از اینکه این استعفا مورد قبول قرار گرفته شده خبر ندارم. دولت بر استفاده از ظرفیت همه افراد تأکید دارد و با شناختی که از آقای سنایی دارم، اگر هم این استعفا مورد پذیرش قرار گیرد، پیس از خروج از دولت نیز به ما کمک خواهند کرد.